

СТАНОВИЩЕ

от д.ф.н. Александър Методиев Кънев – професор в катедра
„История на философията” към СУ „Св. Климент Охридски”

по материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност ‘доцент’

на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по област на висше образование: 2. Хуманитарни науки
професионално направление: 2.3. Философия (Логика - Некласическа философска
логика)

В конкурса за ‘доцент’, обявен в Държавен вестник, бр. 31 от 12.04.2019 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет "Паисий Хилендарски" за нуждите на катедра „Философия” към Философско-исторически факултет, като единствен кандидат участва гл. ас. д-р Валентин Стефанов Аспарухов от същата катедра. Д-р Аспарухов отговаря на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност ‘доцент’. Представеният от него комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. Д-р Аспарухов участва в конкурса с две монографии (*Ръсел: философската логика и проблемът за логическата форма*, 2018, и *Синтези, аперцепции, единства*, 2019), една студия и 11 статии.

Валентин Аспарухов е роден през 1973 г. Следва философия във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”, където по-късно е докторант по философска логика. През 2006 г. защитава успешно дисертация на тема „Философската логика в светлината на аналитичната традиция. Моделът на Ръсел”. През същата година става главен асистент по философия в ПУ „Паисий Хилендарски”, където преподава и до днес. Владее английски и руски езици.

Двете монографии, с които Валентин Аспарухов участва в конкурса, представят задълбочени и оригинални рефлексии върху Ръселовата философска логика, разгръщащи се в дискусия с философско-логическите изследвания на Деян Деянов. Последните адресират централен проблем на философската логика (или по-скоро на философията на логиката): как да се осмисли множествеността на логиките? Дори и от по-тясна ‘аналитична’ перспектива е

видно, че има разнообразие от формални логики: традиционна (Аристотелова), класическа, модална, темпорална, некласическа... Защо изобщо има множество различни логики и как се отнасят те помежду си? Според класическата перспектива, която е монистична и продължава да доминира философско-логическите рефлексии не само при Ръсел, но също при Куайн, Уилямсън и Прийт, има една единствена истинна логика, дори и тя все още да не е (напълно или прецизно) формулирана, а различните логики, доколкото са състоятелни, могат да се интерпретират като вариации, гранични случаи, разширения или спецификации на тази логика. Тази перспектива често върви ръка за ръка с (минимален) реализъм относно логиката: логиката се отнася в крайна сметка до света, до най-общите черти на реалността. Тези са независими от това как ние ги мислим и представяме в дискурсивните си практики. Деян Деянов и Валентин Аспарухов са скептични към тази тази перспектива и по-общо към съществуването или дори възможността на една единствена истинна логика. Според тях можем да осмислим разнообразието от логики по-добре като възприемем некласическа трансцендентална перспектива към него. Защо трансцендентална и защо некласическа? Ако правилно разбирам, според тях тази перспектива може да се нарече трансцендентална по няколко причини: (1) тя излиза отвъд границите на формалната логика, за да позволи рефлексии върху това в какъв смисъл тази е *a priori* и как е възможно да бъде *a priori*; (2) тя съхранява в известен смисъл фигурата на синетичното *a priori*; (3) тя не търси основанията на логиката в трансцендентни на дискурсивните практики реалности, а я свързва изключително с иманенти за тези практики условия за възможността да се правят изказвания и изводи. Същевременно перспективата е некласическа, защото не приема, че априорното е инвариантно и универсално; напротив, то се мисли като ставащо (исторично) и локално (регионално). Според Деянов и Аспарухов трансформацията в мисленето за априори-то и съответно логическото се случва при прехода от класическа към некласическа рационалност (по Мамардашвили), който самият не е регионален, а характеризира всички големи традиции на XX век и се забелязва под различни форми при Витгенщайн, Хусерл, Хайдегер, Касирер, Фуко... Всички те правят различни методологически нововъведения за изследването на това некласическо *a priori* и ние би трябвало да ги използваме – да ги бриколожираме – за успешното разработване на некласическа трансцендентална логика. Така, изглежда, става възможно да се поставят продуктивно в диалог автори с наглед несъизмерими философски позиции и методи като споменатите по-горе.

Изхождайки от тази некласическа перспектива, в *Синтези, аперцепции, единства* Валентин Аспарухов подлага на анализ „трансценденталните следи” в Ръселовите рефлексии върху логиката. Той аргументира, че те се дължат не толкова на непреодоляно скрито влияние

от идеалисткото минало на Ръсел, а от естеството на проблемите, които той се опитва да реши – от ‘логическите данни’. Централният сред тези проблеми е този за ‘единствата’ – за основанието или възможността на единството на пропозиции, комплекси, факти. Ръсел клони към разглеждане на логическите форми като условия за възможността на ‘единствата’, но не достига до удовлетворително за себе си решение. Възможен начин за решаване на проблема е единствата да се разглеждат като резултати от свързвания на различни неща в пропозиция (комплекс, факт), т.е. като резултати от синтези, а условията за възможността на свързванията като априорни синтези. Тъй като Ръсел решително не приема съществуването на трансцендентален субект, естествен локус на тези синтези може да е логическата практика, която е исторична и контингентна. Така Аспарухов аргументира, че рефлексите на Ръсел, въпреки съпротивата му срещу Кант и неговата философия, указват към неklasическа трансцендентална логика. Монографията е написана провокативно в добрия смисъл на думата, ерудирано и с много находчиви сравнения, които подпомагат разбирането на иначе някои много абстрактни мисловни ходове.

Другата монография за Ръсел също показва прекрасно познаване на еволюцията на философско-логическите му възгледи и способност да се коментират те по осветляващ начин. В известен смисъл тя дава отговор защо Ръсел все пак остава далеч от експлицитно ангажиране с неklasическа трансцендентална логика. Според мен Валентин Аспарухов е прав, че Ръсел свързва тясно философска логика и онтология, че за него философската логика е *и* онтология, като тук не се има предвид някаква неklasическа или антиреалистка онтология. Поради обвързаността си с класическата монистко-реалистка перспектива към логиката Ръсел не би могъл да възприеме схващането за логическите форми като исторични и регионални по характера си.

Приближавайки се към заключението ще си позволя да отправя и някои препоръки с оглед на по-нататъшната работа върху проекта за неklasическа трансцендентална логика. Мисля, че би било продуктивно да се обърне повече внимание на развитията в логиката през последните десетилетия. Те обогатяват базата от исорико-логически данни, с които философският логик работи, и провокират нови интензивни дискусии върху природата на логиката и връзката ѝ с формалната онтология, математиката и други научни полета. Пример за това е наскоро формираната се австралийска школа на логически плурализъм. Друг пример е новата програма за обосноваване на математиката (известна под името “univalent foundations”), която, изглежда, имплицира нова логика, спрямо която класическата е граничен случай (вж. Tsementzis, Dimitris and Hans Halvorson: “Foundations and Philosophy”, in *Philosopher’s Imprint* 18:10 (2018)). Същевременно, за да се ориентираме по-добре в затрудненията на Ръсел относно

проблема за 'единствата', можем да се върнем доста по-назад от Кант и да проследим как схващането за принципите и фундаменталните елементи като независими и самодостатъчни спрямо обусловените от тях факти, идващо още от гръцката античност, оказва формиращо влияние върху разбирането на Ръсел за неопределимите и за логическия анализ, но същевременно, може би, възпрепятства решаването на въпросния проблем, тъй като е съмнително дали (в неконструктивистки контекст) напълно независими едни от други елементи биха могли да образуват същински единства – още повече посредством (независими от тях) логически форми.

Втората ми препоръка е да се дискутира проблема за това дали неklasическата трансцендентална логика имплицира логически релативизъм и също дали тя би могла да избегне такъв без да се ангажира с минимален логически реализъм. Според Греъм Прийст голямото разнообразие от логики в съвременността не е добър довод да се поддържа тезата, че няма една единствена истинна логика. Той смята, че има – или може да се открие – такава логика, но тя няма да е класическа. Интересно е, че след Куайн – и в противовес на късния Витгенщайн – има завръщане към реализъм по отношение на логиката. Куайн и Уилямсън споделят виждането на Ръсел, че логиката се отнася в крайна сметка до света, а не само до нашите практики на репрезентиране на света. Днес Ръсел е по-актуален за аналитичните философи от късния Витгенщайн и доста по-цитиран в техните топ списания. Това не означава, че неговата реалистко-монистка перспектива към логиката е по-мощна от неklasическата, но е предупреждение за опасността от наивно-прогресистки прочит на прехода от класически към неklasически форми на разбиране (на логическото).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Трудовете, с които д-р Аспарухов участва в конкурса, допринасят за развитието на философската логика у нас. Формулираните от него приноси са реални. Преподавателската му и цялостната му академична дейност са на високо професионално равнище. С оглед на това категорично препоръчвам на членовете на уважаемото жури да подкрепят избора му за доцент към катедра „Философия” на Историко-философския факултет на ПУ „Паисий Хилендарски” по професионално направление 2.3 Философия (Логика - Некласическа философска логика).

София, 16.09.2019 г

проф. д.ф.н. Александър Кънев